

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยเสนอตามลำดับดังนี้ วัตถุประสงค์ของการวิจัย การดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยมี 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน

ระยะที่ 2 ประเมินคุณภาพของรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน

ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือขั้นที่ 1.1 ร่างรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน ขั้นที่ 1.2 พัฒนารูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน ขั้นที่ 1.3 ตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นที่ 1.1 ร่างรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน

1. ศึกษารวบรวมเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานโรงเรียน การบริหารงานอนามัยโรงเรียน รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพ และการส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบ ของรูปแบบการบริหารงานส่งเสริม
ทัศนสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ร่างรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้น
พื้นฐาน
4. นำร่างรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานมาสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ และส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความตรง
เชิงเนื้อหา (Content Validity) และนำมาปรับปรุงก่อน ไปใช้สัมภาษณ์จริง ซึ่งผลการหาค่าดัชนี
ความสอดคล้องเป็นรายข้อ (IOC) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ทุกข้อ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ คือ 0.5
ดังนั้น จึงถือว่าแบบสัมภาษณ์มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้

ขั้นที่ 1.2 พัฒนารูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน

5. นำร่างรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของ
ผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปใช้ในการสัมภาษณ์ตัวแทนในแต่ละภูมิภาค ได้แก่ ผู้อำนวยการเขตพื้นที่
การศึกษา ศึกษาพิเศษ หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมกีฬาและพลานามัยนักเรียน อาจารย์คณะทันตแพทย์
ศาสตร์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอนามัย ครูประจำชั้น ผู้ปกครอง ทันตแพทย์ประจำโรงพยาบาล
ชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้อำนวยการกองทันตสาธารณสุข และตัวแทนจากกรมอนามัย
จำนวนทั้งหมด 53 คน โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยบันทึกการสัมภาษณ์ในแบบ
สัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นและบันทึกวีดิโอเทป
6. นำผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) ปรับปรุงร่าง
รูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพ
7. สร้างแบบสอบถามที่ใช้เก็บข้อมูลกับผู้อำนวยการ ครูอนามัย ครูประจำชั้นใน
โรงเรียนดีเด่นทัศนสุขภาพและโรงเรียนทั่วไป โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบ
ความตรง (Validity) ของเครื่องมือและภาษาที่ใช้ ซึ่งผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องเป็นราย
ข้อ (IOC) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ทุกข้อ มีค่าสูงกว่าเกณฑ์ คือ 0.5 และนำไปหาค่า
ความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยนำไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้อำนวยการ ครู
อนามัย ครูประจำชั้นในโรงเรียนดีเด่นทัศนสุขภาพที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และ
โรงเรียนทั่วไป จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha
coefficient) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 หมายถึง แบบสอบถามฉบับนี้มีค่าความเที่ยง
อยู่ในระดับดีเหมาะสมกับการนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

ขั้นที่ 1.3 ตรวจสอบรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน

8. ส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์และด้วยตนเอง พร้อมแนบบันทึกข้อความขอความอนุเคราะห์ในการเก็บแบบสอบถาม ไปยัง โรงเรียนดีเด่นทัศนสุขภาพและ โรงเรียนทั่วไป แห่งละ จำนวน 380 รวม 760 ชุด

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์

ประชากรประกอบด้วย ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาพิเศษฯ หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมกีฬาและพลานามัย กระทรวงศึกษาธิการ ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายและแผน กระทรวงศึกษาธิการ ผู้อำนวยการสำนักงานทันตสาธารณสุข ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอนามัย ครูประจำชั้น ผู้ปกครอง ตัวแทนองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ทันตแพทย์ประจำโรงพยาบาลชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตัวแทนจากกรมอนามัย ผู้รับผิดชอบโครงการ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ อาจารย์คณะทันตแพทย์ อาจารย์คณะพยาบาล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอนามัย ครูประจำชั้น ที่เป็นบุคลากรในโรงเรียนดีเด่นด้านส่งเสริมทัศนสุขภาพ ผู้ปกครองและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ที่ดูแลโรงเรียนดีเด่นด้านส่งเสริมทัศนสุขภาพในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ อาจารย์คณะทันตแพทยศาสตร์ 2 คน และอาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์จำนวน 1 คน มีจำนวนรวมทั้งหมด 53 คน

2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร ครูอนามัย และครูประจำชั้นใน โรงเรียนดีเด่นทัศนสุขภาพ และ โรงเรียนทั่วไปที่สังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเอกชน และสังกัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น จำนวนทั้งหมด 375,758 คน

กลุ่มตัวอย่าง เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ ผู้บริหาร ครูอนามัย และครูประจำชั้นในโรงเรียนดีเด่นทัศนสุขภาพ และ โรงเรียนทั่วไปที่สังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดเอกชน และสังกัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 726 คน เพื่อทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เก็บข้อมูล ระหว่างวันที่ 1 มิถุนายน 2552-30 มิถุนายน 2552 กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 53 คน

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยเก็บข้อมูล ระหว่าง 1 กรกฎาคม 2552-30 กันยายน แบบสอบถามที่ได้กลับคืน โดยแบ่งเป็น โรงเรียนดีเด่น ทันตสุขภาพ ได้รับกลับคืน 374 ชุด คิดเป็นร้อยละ 98.42 และ โรงเรียนทั่วไป ได้รับแบบสอบถามกลับคืน 352 ชุด คิดเป็นร้อยละ 92.63

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพ และแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพ

4.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพ แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับ 1) การกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ 2) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมทันตสุขภาพ 3) การจัดบริการส่งเสริมทันตสุขภาพ 4) การให้ความรู้ด้านทันตสุขภาพ 5) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน ชุมชน โรงเรียน ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน แบบสอบถามที่สร้างมีความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ค่าดัชนีความสอดคล้องเป็นรายชื่อ (IOC) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ทุกข้อ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ คือ 0.5 ค่าความเที่ยง (Reliability) ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ 0.97 แบบสอบถามฉบับนี้มีค่าความเที่ยงอยู่ในระดับดีเหมาะสมกับการนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis)
2. แบบสอบถามใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ ทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor analysis) ด้วยโปรแกรมลิสเรลเพื่อยืนยันโครงสร้างของรูปแบบ

ระยะที่ 2 ประเมินคุณภาพของรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. **วิธีดำเนินการวิจัย** ดำเนินการโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเหมาะสมขององค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน ทำการบันทึกการสนทนากลุ่มโดยการอัดวิดีโอ และการถ่ายภาพ โดยศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมทัศนสุขภาพ 3) การจัดบริการส่งเสริมทัศนสุขภาพ 4) การให้ความรู้ด้านทัศนสุขภาพ 5) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน ชุมชน โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง

การจัดกลุ่มสนทนาโดยผู้ร่วมการสนทนา เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่จำนวน 3 คน ครูอนามัยโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ จำนวน 3 คน ครูประจำชั้น ขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ จำนวน 3 คน ผู้ปกครองนักเรียนประถมศึกษา จำนวน 1 คนศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน หัวหน้าทันตภิบาล จำนวน 1 คน นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน อาจารย์ประถมศึกษาเอกชน จำนวน 1 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเป็นแนวคำถามในการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ 2) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมทัศนสุขภาพ 3) การจัดบริการส่งเสริมทัศนสุขภาพ 4) การให้ความรู้ด้านทัศนสุขภาพ 5) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน ชุมชน โรงเรียน ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยทำหน้าที่ดำเนินการและถามคำถาม (Moderator) จัดสนทนากลุ่ม ณ ห้องประชุมพลอยไพฑูริ ชั้น 3 โรงแรมรัตน จังหวัดชลบุรี วันพฤหัสบดีที่ 27 พฤษภาคม 2553 โดยในระหว่างการสนทนากลุ่มได้จัดบันทึกและอัดวิดีโอเทป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการสังเคราะห์ สรุปแนวคิด ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม นำ การสนทนากลุ่มไปวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) เพื่อศึกษาความเหมาะสมของ รูปแบบและรวมถึงเครื่องมือต่าง ๆ ที่อยู่ในคู่มือการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของ นักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุปผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า รูปแบบการบริหารงาน ส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้องค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่

1) การกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ งานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดสรรทรัพยากร การกระตุ้นการทำงาน การกระตุ้นการทำงาน การประสานงาน และ การติดตามผลการดำเนินงาน

2) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมทัศนสุขภาพ ประกอบด้วย การสร้าง สภาพแวดล้อมทางกายภาพ การสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคม

3) การจัดการส่งเสริมทัศนสุขภาพ ประกอบด้วย การให้การป้องกันและรักษาทาง ทัศนกรรม การส่งต่อนักเรียนเพื่อการรักษาทางทัศนกรรม

4) การให้ความรู้ด้านทัศนสุขภาพ ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอนทัศนสุขภาพ ในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้าน ทัศนสุขภาพ

5) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน ชุมชน โรงเรียน ประกอบด้วย การให้ความรู้ แก่บ้าน ชุมชน โรงเรียน ในการสนับสนุนการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพ การจัดกิจกรรม ส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพ

1.2 ผลการตอบแบบสอบถาม พบว่า สภาพที่เป็นอยู่ในการบริหารงานส่งเสริม ทัศนสุขภาพของนักเรียนในโรงเรียนดีเด่นทัศนสุขภาพในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณารายด้าน พบว่า การกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านชุมชนโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.3 สภาพที่เป็นอยู่ของโรงเรียนดีเด่นทัศนสุขภาพด้านการกำหนดนโยบายและการ บริหารจัดการ ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการ

1.6 สภาพที่เป็นอยู่ของโรงเรียนดีเด่นด้านทัศนศึกษาด้านการให้ความรู้ทัศนศึกษาแก่นักเรียน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนทัศนศึกษาในชั้นเรียน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้ส่งเสริมทัศนศึกษา ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่เป็นอยู่ของโรงเรียนทั่วไปด้านการให้ความรู้ทัศนศึกษาแก่นักเรียน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนทัศนศึกษาในชั้นเรียน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้ส่งเสริมทัศนศึกษา ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้านระหว่างโรงเรียนดีเด่นด้านทัศนศึกษา กับโรงเรียนทั่วไป พบว่า การให้ความรู้ทัศนศึกษาแก่นักเรียนในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.7 สภาพที่เป็นอยู่ของโรงเรียนดีเด่นด้านทัศนศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน ชุมชน โรงเรียน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้ความรู้ส่งเสริมทัศนศึกษาแก่ บ้าน ชุมชน โรงเรียน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และด้านการจัดกิจกรรมสนับสนุน ประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมทัศนศึกษา ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่เป็นอยู่ของโรงเรียนทั่วไปเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน ชุมชน โรงเรียน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้ความรู้ด้านส่งเสริมทัศนศึกษาแก่ บ้าน ชุมชน โรงเรียน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการจัดกิจกรรมสนับสนุน ประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมทัศนศึกษา ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้านระหว่างโรงเรียนดีเด่นด้านทัศนศึกษา กับโรงเรียนทั่วไป พบว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน ชุมชน โรงเรียนในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.8 สภาพที่เป็นอยู่ในการบริหารงานส่งเสริมทัศนศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนทั่วไปในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และความสัมพันธ์ระหว่างบ้านชุมชนโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด เมื่อเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนดีเด่นด้านทัศนศึกษาและโรงเรียนทั่วไปพบว่าการบริหารงานส่งเสริมทัศนศึกษาของนักเรียนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$)

1.9 สภาพที่ควรจะเป็นของโรงเรียนดีเด่นด้านทัศนศึกษาด้านการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ ในภาพรวมควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผน ในภาพรวมควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการจัดสรรทรัพยากร ใน

1.12 สภาพที่ควรจะเป็นของ โรงเรียนดีเด่น ท้นตสุขภาพด้านการจัดบริการส่งเสริม ท้นตสุขภาพแก่นักเรียน ในภาพรวมควรปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้การป้องกันและรักษาด้้นทันตกรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการ ส่งต่อนักเรียนไปรับการรักษาทางทันตกรรม ในภาพรวมควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนสภาพที่ควรจะเป็นของ โรงเรียนทั่วไปเกี่ยวกับการจัดบริการส่งเสริมท้นตสุขภาพแก่นักเรียน ในภาพรวมควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการให้การ ป้องกันและรักษาด้้นทันตกรรม ในภาพรวมควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการส่งต่อนักเรียนไปรับการรักษาทางทันตกรรม ในภาพรวมควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

1.13 สภาพที่ควรจะเป็นของ โรงเรียนดีเด่นท้นตสุขภาพ ด้านการให้ความรู้ ท้นตสุขภาพแก่นักเรียน ในภาพรวมควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนท้นตศึกษาในชั้นเรียน ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ใน ระดับมากที่สุด และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้้นความรู้ส่งเสริมท้นตสุขภาพ ในภาพรวม ควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนสภาพที่ควรจะเป็นของ โรงเรียนทั่วไปเกี่ยวกับการให้ ความรู้ท้นตสุขภาพแก่นักเรียน ในภาพรวมควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นราย ด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนท้นตสุขภาพในชั้นเรียน ในภาพรวมควรมีการปฏิบัติอยู่ ในระดับมาก และด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้้นความรู้ส่งเสริมท้นตสุขภาพ ในภาพรวม ควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

1.14 สภาพที่ควรจะเป็นของ โรงเรียนดีเด่นท้นตสุขภาพด้้นการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบ้านชุมชน โรงเรียน ในภาพรวมควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็น รายด้าน พบว่า ด้านการให้ความรู้ด้้นส่งเสริมท้นตสุขภาพแก่บ้าน ชุมชน โรงเรียน ในภาพรวม ควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการจัดกิจกรรมสนับสนุน ประชาสัมพันธ์งาน ส่งเสริมท้นตสุขภาพ ในภาพรวมควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนสภาพที่ควรจะเป็น ของโรงเรียนทั่วไปด้้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านชุมชน โรงเรียน ในภาพรวมควรมีการ ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายด้าน พบว่า ด้านการให้ความรู้ด้้นส่งเสริม ท้นตสุขภาพแก่บ้าน ชุมชน โรงเรียน ในภาพรวมควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และด้านการจัด กิจกรรมสนับสนุน ประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมท้นตสุขภาพ ในภาพรวมควรมีการปฏิบัติอยู่ใน ระดับมาก

1.15 สภาพที่เป็นอยู่ของ โรงเรียนดีเด่นท้นตสุขภาพ ในภาพรวมและทุกด้้นมีการ ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนสภาพที่ควรจะเป็น ในภาพรวมและทุกด้้นควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ

มากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรจะเป็นของ โรงเรียนดีเด่น พบว่า ทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

1.16 สภาพที่เป็นอยู่ของ โรงเรียนทั่วไป ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมทัศนศึกษา และด้านการจัดบริการส่งเสริมทัศนศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการให้ความรู้ด้านทัศนศึกษา และด้านการให้ความรู้ด้านทัศนศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับสภาพที่ควรจะเป็น ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมทัศนศึกษา ควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ ด้านการจัดบริการส่งเสริมทัศนศึกษา ด้านการให้ความรู้ด้านทัศนศึกษาและด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน ชุมชน โรงเรียน ควรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรจะเป็นของ โรงเรียนทั่วไป พบว่า ทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

1.17 ผลการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยัน รูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนศึกษาของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีโครงสร้าง 5 ด้านยืนยันตามองค์ประกอบของร่างรูปแบบที่สร้างขึ้น คือ 1) การกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ 2) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมทัศนศึกษา 3) การจัดบริการส่งเสริมทัศนศึกษา (4) การให้ความรู้ทัศนศึกษา และ 5) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน ชุมชน และ โรงเรียน

ระยะที่ 2 ประเมินคุณภาพของรูปแบบ โดยการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion : FGD) เพื่อยืนยันรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนศึกษาของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปได้ว่ารูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทัศนศึกษาของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ที่มีความสำคัญเท่า ๆ กัน และมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ ประกอบด้วย การวางแผนงาน การจัดสรรทรัพยากร การกระตุ้นการทำงาน การกระตุ้นการทำงาน การประสานงาน และการติดตามผลการดำเนินงาน

1. การวางแผนงานส่งเสริมทัศนศึกษาของนักเรียน เพื่อช่วยในการตัดสินใจการดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียนในการส่งเสริมทัศนศึกษาของนักเรียนได้แก่

- โรงเรียนศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารงาน

- โรงเรียนกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ วิธีดำเนินงานในการส่งเสริม

ทัศนสุขภาพของนักเรียน

- โรงเรียนกำหนดเป้าหมายทัศนสุขภาพของนักเรียนให้เป็น“เด็กไทยฟันดี”
- ผู้บริหารและบุคลากรใน โรงเรียนร่วมกัน วางแผนงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของ

นักเรียน

- ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการวางแผนงานส่งเสริมทัศนสุขภาพ

ของนักเรียน

- เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการวางแผนงานส่งเสริมทัศนสุขภาพ

ของนักเรียน

- คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการพิจารณาแผนงานส่งเสริมทัศนสุขภาพ

ของนักเรียน โรงเรียนปฏิบัติตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้

2. การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน ได้แก่

ศึกษา

- โรงเรียนคัดเลือกครูอนามัย ครู สุขศึกษาที่มีคุณวุฒิ ความรู้ตรงกับการสอนด้าน

ศึกษา

- โรงเรียนคัดเลือกครูอนามัยที่มีความชอบและสนใจด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัยของ

นักเรียน

- โรงเรียนมีการ คัดเลือกผู้นำนักเรียน ที่มีความชอบและสนใจในการส่งเสริม

ทัศนสุขภาพ

- โรงเรียนคัดเลือกบุคลากรใน โรงเรียนทำหน้าที่แทนครูอนามัยเวลาที่ครูอนามัยไม่อยู่

ปฏิบัติงาน

- โรงเรียนจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอในการส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน

- โรงเรียนจัดสรรอุปกรณ์ในการแปรงฟัน เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน แก้วน้ำ ให้

เพียงพอแก่เด็ก

- โรงเรียนจัดทำสื่อที่ใช้ในการให้ความรู้ทัศนสุขภาพ เช่น โหมดลพื้น วีดีโอ หนังสือ

เอกสาร โปสเตอร์ แผ่นภาพและสนับสนุนอุปกรณ์ในการจัดนิทรรศการ

- โรงเรียนขอความร่วมมือผู้ปกครองสนับสนุนอุปกรณ์และงบประมาณในการ

ส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนที่บ้าน

- เจ้าหน้าที่สาธารณสุขสนับสนุนอุปกรณ์และงบประมาณในการดำเนินงาน ส่งเสริม

ทัศนสุขภาพของนักเรียน

- องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นสนับสนุนอุปกรณ์และงบประมาณในการดำเนินงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน

- โรงเรียนมีข้อมูลการดำเนินงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน เช่น ข้อมูลสถานะทัศนสุขภาพของนักเรียน ข้อมูลการใช้จ่ายงบประมาณ ข้อมูลรายการวัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลบุคลากรในโรงเรียน ข้อมูลนักเรียนเป็นระบบ

3. การกระตุ้นการทำงาน เพื่อเป็นการให้แรงจูงใจและบำรุงขวัญ การสื่อสาร ด้วยการปลูกปลอบใจให้กำลังใจ มีการให้รางวัลและยกย่องผู้ที่ปฏิบัติงานดี เพื่อให้บุคลากรเกิดความกระตือรือร้น อยากอุทิศตนในการทำงาน และตั้งใจร่วมกันในการส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน เพื่อให้การดำเนินงานลุล่วงด้วยดี ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ให้แรงกระตุ้น ครูอนามัย ครูประจำชั้น ในขณะเดียวกัน ครูอนามัย และครูประจำชั้น และผู้นำนักเรียนฝ่ายส่งเสริมทัศนสุขภาพ เป็นผู้ให้แรงกระตุ้นนักเรียนในการดูแลทัศนสุขภาพของตนเอง 'ได้แก่'

- ผู้บริหารกระตุ้นการทำงานและให้กำลังใจครูอนามัยและครูประจำชั้น
- ผู้บริหารโรงเรียนให้รางวัลหรือยกย่องครูอนามัยและครูประจำชั้นที่ปฏิบัติงานได้ดี
- ครูอนามัย ครูสุขศึกษากระตุ้นการทำงานและให้กำลังใจผู้นำนักเรียนที่ส่งเสริมทัศนสุขภาพของเพื่อนนักเรียน
- ครูประจำชั้นกระตุ้นการทำงานและให้กำลังใจนักเรียนในการปฏิบัติตัวด้านส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน
- ผู้นำนักเรียนกระตุ้นการทำงานและให้กำลังใจการปฏิบัติตัวด้านส่งเสริมทัศนสุขภาพของเพื่อนนักเรียน
- ผู้ปกครองกระตุ้นการทำงานและให้กำลังใจการปฏิบัติตัวด้านส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนที่บ้าน
- เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นสนับสนุนให้กำลังใจครูเพื่อส่งเสริมทัศนสุขภาพนักเรียน

4. การประสานงาน เป็นการจัดระบบประสานงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน และการติดต่อประสานงานระหว่างบุคลากรในโรงเรียนกับหน่วยงานอื่นภายนอกโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน เพื่อให้สามารถปฏิบัติการกิจได้อย่างราบรื่น 'ได้แก่'

- ผู้บริหารและครูอนามัยประสานงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียนในโรงเรียน

- ผู้บริหารและครูอนามัยเป็นผู้ประสานงานกับชุมชนและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขด้านการประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมทันตสุขภาพ

- ครูอนามัย ครูประจำชั้นเป็นผู้ประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียนในการส่งเสริมงานทันตสุขภาพของนักเรียน

- ครูอนามัยและผู้นำนักเรียนเป็นผู้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการตรวจทันตสุขภาพของนักเรียน

- โรงเรียนมีการติดต่ออย่างเป็นและไม่เป็นทางการในการติดต่อประสานงานแต่ละฝ่าย

5. การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อเป็นการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลความก้าวหน้าในการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน 'ได้แก่'

- ผู้บริหารโรงเรียนติดตามผลการดำเนินงานของครูอนามัยและครูประจำชั้น

- ครูอนามัยติดตามผลการดำเนินงานของผู้นำนักเรียนในการส่งเสริมทันตสุขภาพ

- ครูประจำชั้นมีการทดสอบความรู้ ทักษะ ทักษะ การปฏิบัติตัว ที่ส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน

- โรงเรียนมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประเมินทันตสุขภาพของนักเรียน 'ได้แก่' จำนวน พันธุ์ ปริมาณคราบจุลินทรีย์หินน้ำลาย และเหงือกอักเสบ

- ศึกษาพิเศษประเมินโรงเรียนด้านสถานะทันตสุขภาพของนักเรียน

- โรงเรียนมีการประเมินความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน

- โรงเรียนจัดทำรายงานผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 2 การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมทันตสุขภาพ ประกอบด้วย การสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคม

1. การสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 'ได้แก่'

- โรงเรียนจัดสถานที่สำหรับการแปรงฟันเพียงพอต่อการแปรงฟันของนักเรียน

- โรงเรียนจัดหาน้ำสะอาดเพียงพอสำหรับการแปรงฟัน

- โรงเรียนมีอุปกรณ์เก็บน้ำสำรองเวลาน้ำไม่ไหล

- โรงเรียนมีการติดตั้งกระจกให้นักเรียนได้ตรวจสอบความสะอาดในช่องปาก

- โรงเรียนเตรียมสถานที่สำหรับเก็บแก้วน้ำ, แปรงสีฟัน และยาสีฟันในห้องเรียน

- โรงเรียนมีการควบคุมประเภทอาหารที่ก่อผลเสียต่อสุขภาพ เช่น ทอฟฟี่ น้ำอัดลม ขนมถุง กรูบกรอบ

นักเรียน

- โรงเรียนมีการติดประกาศเตือนเรื่องการเลือกซื้ออาหารเพื่อการบริโภคของนักเรียน

- ร้านค้าในโรงเรียนจัดหาขนมที่มีประโยชน์สำหรับนักเรียนไว้จำหน่าย
- ร้านค้านอกโรงเรียนจัดหาขนมที่มีประโยชน์สำหรับนักเรียนไว้จำหน่าย
- ผู้นำนักเรียนและครูคอยตักเตือนเมื่อเห็นนักเรียนเลือกรับประทานอาหารที่เสี่ยง

ต่อพันธุ

2. การสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคม 'ได้แก่'

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นตัวอย่างแก่บุคลากรในโรงเรียนและนักเรียนในการงดอาหารที่เสี่ยงต่อพันธุ

- ครูอนามัย ครูสุขศึกษาเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนในการงดอาหารที่เสี่ยงต่อพันธุ
- ครูประจำชั้นเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนในการงดอาหารที่เสี่ยงต่อพันธุ
- ผู้นำนักเรียนเป็นตัวอย่างแก่เพื่อนนักเรียนในการงดอาหารที่เสี่ยงต่อพันธุ
- เพื่อนนักเรียนทุกคนงดอาหารที่เสี่ยงต่อพันธุ

- โรงเรียนขอความร่วมมือจากผู้ปกครองนักเรียนให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนในการงดอาหารที่เสี่ยงต่อพันธุที่บ้าน

องค์ประกอบที่ 3 การจัดบริการส่งเสริมทันตสุขภาพ ประกอบด้วย การให้การป้องกันและรักษาทางทันตกรรม การส่งต่อนักเรียนเพื่อการรักษาทางทันตกรรม

1. การให้การป้องกันและรักษาทางทันตกรรม 'ได้แก่'

ทุกวัน

- โรงเรียนจัดให้มีการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์

อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

- โรงเรียนมีการตรวจสถานะทันตสุขภาพของนักเรียน โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

- โรงเรียนมีการจัดระบบการให้บริการส่งเสริมและรักษาทางทันตกรรมแก่นักเรียน
- ผู้นำนักเรียนช่วยครูตรวจสถานะทันตสุขภาพของนักเรียน

2. การส่งต่อนักเรียนเพื่อการรักษาทางทันตกรรม 'ได้แก่'

- โรงเรียนทำใบส่งตัวให้นักเรียนเพื่อรับการรักษาทางทันตกรรม
- โรงเรียนมีระบบส่งนักเรียนไปรับการรักษาต่อด้านทันตกรรมที่สถานพยาบาล
- โรงเรียนติดต่อสถานพยาบาลในการรับตัวนักเรียนเพื่อไปรักษาทาง

ทันตกรรม

- โรงเรียนขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเพื่อนำตัวนักเรียนไปรักษาด้านทันตกรรม
- โรงเรียนส่งต่อนักเรียนเพื่อไปทำเคลือบหลุมร่องฟันและรักษาด้านทันตกรรม

องค์ประกอบที่ 4 การให้ความรู้ด้านทันตสุขภาพ ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอนทันตสุขภาพในชั้นเรียน และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านทันตสุขภาพ

1. การจัดการเรียนการสอนทันตสุขภาพในชั้นเรียน ได้แก่

- โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมทันตสุขภาพที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- โรงเรียนให้ความรู้ทันตสุขภาพ เกี่ยวกับสาเหตุโรคฟันผุ และการป้องกันฟันผุ ด้วยการเลือกรับประทานอาหาร และการแปรงฟัน

- โรงเรียนให้ความรู้ทันตสุขภาพ เกี่ยวกับสาเหตุของโรคเหงือกอักเสบ และการป้องกันเหงือกอักเสบด้วยการเลือกรับประทานอาหาร และแปรงฟัน

- โรงเรียนให้ความรู้ส่งเสริมทันตสุขภาพ โดยใช้การบรรยาย ภาพพลิก การฉายวิดีโอเทป การอภิปรายกลุ่ม

- โรงเรียนให้ความรู้ทันตสุขภาพ โดยการสาธิตการข้อมือแผ่นคราบจุลินทรีย์ การสาธิตและฝึกแปรงฟัน

- โรงเรียนให้ความรู้ทันตสุขภาพ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเล่าประสบการณ์จริง การแสดงบทบาทสมมติ การเล่านิทาน

- โรงเรียนให้ความรู้ทันตสุขภาพ โดยบูรณาการแต่ละสาระการเรียนรู้เข้าด้วยกัน

- โรงเรียนให้ความรู้ทันตสุขภาพ โดยใช้รูปแบบโครงการงานวิจัย

- โรงเรียนมีการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการให้ความรู้ด้านส่งเสริมทันตสุขภาพ

2. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านทันตสุขภาพ ได้แก่

- โรงเรียนมีการจัดนิทรรศการ ป้ายนิเทศส่งเสริมความรู้ทันตสุขภาพ

- โรงเรียนแจกแผ่นพับให้ความรู้ด้านส่งเสริมทันตสุขภาพ

- โรงเรียนจัดประกวดฟันสวยของนักเรียน

- โรงเรียนจัดเสียงตามสาย พุดหน้าเสาธงให้ความรู้ส่งเสริมทันตสุขภาพ

- ผู้นำนักเรียนให้ความรู้ทันตสุขภาพเพื่อนักเรียนและนักเรียนรุ่นน้อง

องค์ประกอบที่ 5 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน ชุมชน โรงเรียนประกอบด้วย การให้ความรู้แก่ บ้าน ชุมชน โรงเรียน ในการสนับสนุนการบริหารงานส่งเสริม ทักษะคุณภาพ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การบริหารงานส่งเสริมทักษะคุณภาพ

1. การให้ความรู้แก่ บ้าน ชุมชน โรงเรียน ในการสนับสนุนการบริหารงานส่งเสริม ทักษะคุณภาพ ได้แก่

- เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้ส่งเสริมทักษะคุณภาพ ฝึกอบรมแก่ ครู
- เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้ส่งเสริมทักษะคุณภาพแก่ ผู้ปกครอง
- เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้ส่งเสริมทักษะคุณภาพแก่ นักเรียน
- เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้ส่งเสริมทักษะคุณภาพแก่ ผู้นำนักเรียน
- เจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้ส่งเสริมทักษะคุณภาพแก่ ชุมชนรอบโรงเรียน
- ผู้บริหารโรงเรียน จัดทัศนศึกษาดูงานด้านส่งเสริมทักษะคุณภาพของหน่วยงาน

ต่าง ๆ

2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การบริหารงานส่งเสริมทักษะคุณภาพ ได้แก่

- โรงเรียนเผยแพร่กิจกรรมงาน ส่งเสริมทักษะคุณภาพของนักเรียน ในรูปข่าวสารวารสารของโรงเรียนแก่ผู้ปกครองและชุมชน
- บ้าน ชุมชน โรงเรียน ร่วมกันจัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมทักษะคุณภาพของนักเรียน
- โรงเรียนมีการสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดนิทรรศการ ส่งเสริมทักษะคุณภาพไปยังผู้ปกครองของนักเรียน
- โรงเรียนมีการสอบถามความคิดเห็น ไปยังผู้เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ต่อการจัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์งาน ส่งเสริมทักษะคุณภาพของนักเรียน
- โรงเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เข้าร่วมงานนิทรรศการ เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาการบริหารงานในอนาคต
- โรงเรียนมีการประชุมเพื่อพัฒนาแนวทางการพัฒนาประชาสัมพันธ์งาน ส่งเสริมทักษะคุณภาพของนักเรียน ร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง โรงเรียน และผู้นำชุมชน

สำหรับการวัดผลผลิตที่ได้จากการดำเนินการตามรูปแบบประกอบด้วยเครื่องมือประเมิน ดังนี้ แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน แบบประเมินความพึงพอใจสำหรับผู้บริหาร ครู อนามัย ครูประจำชั้น แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครอง แบบประเมินความพึงพอใจของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข แบบบันทึกความสม่ำเสมอในการแปรงใจ แบบบันทึกสภาวะทักษะคุณภาพ

ของนักเรียน แบบบันทึกปริมาณคราบจุลินทรีย์ ใบบ่งต่อนักเรียนเพื่อการรักษาทางทันตกรรม แบบวัดความรู้ก่อนและหลังเรียนเรื่องทันตสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แบบวัดความรู้ก่อนและหลังเรียนเรื่องทันตสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 แบบวัดความรู้ก่อนและหลังเรียนเรื่องทันตสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แบบวัดความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนเรื่องทันตสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แบบวัดความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนเรื่องทันตสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แบบวัดความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนเรื่องทันตสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และแบบบันทึกการเปลี่ยนแปลงสภาพการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน

อภิปรายผล

ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. การกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ มีความสำคัญ พบว่า ทั้งโรงเรียนดีเด่นทันตสุขภาพและโรงเรียนทั่วไปมีการกำหนดนโยบายส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุข เช่น โครงการเด็กไทยฟันดี โครงการเด็กไทยไม่กินหวาน โครงการแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน ซึ่งสอดคล้องกับกฎบัตรออกดาวเรื่องการสร้างนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อสุขภาพ (Building healthy public policy) ซึ่งในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ พบว่าโรงเรียนมีการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการมาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารงาน มีการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ วิเคราะห์งานในการส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน มีการกำหนดเป้าหมายทันตสุขภาพของนักเรียนให้เป็น เด็กไทยฟันดี ผู้บริหารโรงเรียน และครู รวมทั้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และคณะกรรมการโรงเรียนมีการวางแผนร่วมกัน สิ่งที่ต้องการพัฒนา คือ โรงเรียนทั่วไปควรมีการคัดเลือกครูอนามัย ครูสุขศึกษา ที่มีคุณวุฒิ ความรู้ตรงกับการสอนด้านสุขศึกษา หรือ เลือกครูที่มีความชอบความสนใจ งานส่งเสริมทันตสุขภาพ และ โรงเรียนควรมีการคัดเลือกบุคลากรในโรงเรียนทำหน้าที่แทนครูอนามัยเวลาครูอนามัยไม่อยู่ปฏิบัติงาน รวมทั้งมีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอในการส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน มีการจัดทำสื่อให้ความรู้ทันตสุขภาพ เช่น โหมเดลฟัน วีดีโอ หนังสือ เอกสาร โปสเตอร์ แผ่นภาพ และ สนับสนุนอุปกรณ์และงบประมาณในการส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน โรงเรียนควรมีการขอความร่วมมือจากผู้ปกครองสนับสนุนอุปกรณ์และงบประมาณในการส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน เจ้าหน้าที่

สาธารณสุขและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนอุปกรณ์และงบประมาณในการส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน ผู้บริหารควรกระตุ้นการทำงานและให้กำลังใจครูอนามัยและครูประจำชั้น มีการให้รางวัลและยกย่องครูอนามัยและครูประจำชั้นที่ปฏิบัติงานได้ดี ผู้นำนักเรียน ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ก็เช่นกัน กระตุ้นการทำงานและให้กำลังใจในการปฏิบัติงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน สำหรับการติดตามประเมินผลพบว่า ครูประจำชั้นมีการทดสอบความรู้ทัศนคติ การปฏิบัติตัวที่ส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน ศิษยานิเทศก์ควรมีการประเมินโรงเรียนด้านสถานะทัศนสุขภาพของนักเรียน และโรงเรียนควรมีการประเมินความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องในการบริหารงานส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ สาทิส และ ชาลินี จันทรา (Satis และ Shaleen Chandra 2004) ที่ให้ความสำคัญกับทัศนสุขภาพของนักเรียน โดยอธิบายขั้นตอนการทำงานด้านสุขภาพว่าประกอบด้วย 1) การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลของปัญหา 3) การเก็บข้อมูลในชุมชน 4) การวางแผนงานและการดำเนินการ 5) การติดตามผลการดำเนินงาน และสอดคล้องกับ สเตลลา เค แอล วาน และคณะ (Stella Y.L. Kwan และคณะ 2005) เสนอว่า นโยบายในโรงเรียนที่ส่งเสริมทัศนสุขภาพ ได้แก่ 1) นโยบายในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ เช่น การเพิ่มฟลูออไรด์ในน้ำดื่ม การห้ามจำหน่ายอาหารที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพในโรงเรียน การมีน้ำดื่มน้ำใช้ที่สะอาด การจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม 2) นโยบายด้านโภชนาการ เช่น การให้ร้านค้าในโรงเรียนจัดหาอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ การสนับสนุนให้เด็กรับประทานผักผลไม้ทั้ง 5 วัน การมีน้ำสะอาดไว้ดื่ม การประเมินด้านสถานะโภชนาการ 3) นโยบายงดบริโภคน้ำตาล เช่น ห้ามมีการจำหน่ายอาหารที่มีน้ำตาล และเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลมากในโรงเรียน 4) นโยบายให้ความรู้ทัศนสุขภาพ โดยทำงานอย่างใกล้ชิด ร่วมกับการให้บริการทัศนสุขภาพ บทบาทของครูในการตรวจและรักษาเบื้องต้น การฝึกอบรมครู 5) การพัฒนานโยบาย โดย นักเรียน ครู และชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผน พัฒนากระบวนการ โดยควรมีการพบปะกันอย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไชมอน เททุ มอย และคณะ (Simone Tetu Moyses และคณะ 2003) พบว่า โรงเรียนที่มีนโยบายในการสนับสนุน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เด็กนักเรียนจะมีทัศนสุขภาพที่ดีกว่า โรงเรียนที่ไม่มีนโยบายดังกล่าว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญารัตน์และคณะ (Kanyarat และ คณะ 2006) ที่สนับสนุนนโยบายของโรงเรียนให้ค้ำมนมจืด และนโยบายให้มีนักโภชนาการให้การปรึกษาในโรงเรียน (nutritional counsellor) แลให้ครู พ่อแม่ผู้ปกครอง และชุมชน สนับสนุนนโยบายในการส่งเสริมโภชนาการในโรงเรียน

2. การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมทัศนสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพและการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคม พบว่า ทั้งโรงเรียนดีเด่น

ทัศนสุขภาพและโรงเรียนทั่วไปมีการปฏิบัติอยู่ในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับกฎบัตรออกดาดาว่าเรื่อง การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ (Creating supportive environments) เนื่องจากโรงเรียนดีเด่นทัศนสุขภาพมีการติดตั้งกระจกให้นักเรียนได้ตรวจสอบความสะอาดในช่องปาก ร้านค้านอกโรงเรียนมีการจัดหาขนมที่มีประโยชน์สำหรับนักเรียนไว้จำหน่าย เพื่อนักเรียนทุกคนงดอาหารที่เสี่ยงต่อฟันผุ โรงเรียนขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการให้เป็นตัวอย่างในการงดอาหารที่เสี่ยงต่อฟันผุที่บ้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สเตลลา เค แอล วาน และคณะ (Stella Y.L. Kwan และคณะ 2005) เสนอว่า การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมทัศนสุขภาพ เช่น การจัดหาอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ งดการจำหน่ายอาหารที่เสี่ยงต่อปัญหาทัศนสุขภาพในโรงเรียน รวมถึงการมีน้ำสะอาดและสถานที่สำหรับการแปรงฟันอย่างเพียงพอและเหมาะสม สอดคล้องกับ องค์การอนามัยโลก (WHO 2003) ที่อธิบายสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบโรงเรียน ที่มีคุณสมบัติทางกายภาพ สำหรับสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมทัศนสุขภาพ ได้แก่ 1) น้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาดปลอดภัย ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน 2) การควบคุมการบริโภคอาหารในโรงเรียน เช่น ในโรงอาหาร เครื่องขายขนมอัตโนมัติ ร้านอาหาร 3) สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนสุขภาพ เช่น เขตปลอดบุหรี่ 4) สภาพแวดล้อมรอบโรงเรียน มีอาหารและเครื่องดื่มที่ไม่เป็นอันตรายต่อทัศนสุขภาพ ซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไปซึ่งมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และมีการปฏิบัติไม่เหมาะสม อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนทั่วไปขาดสถานที่สำหรับการแปรงฟัน ขาดน้ำใช้สำหรับการแปรงฟัน ขาดแปรงสีฟัน ยาสีฟัน และร้านค้าในโรงเรียนและรอบโรงเรียนยังมีการขายขนมที่เสี่ยงต่อฟันผุ ครูและผู้ประกอบการยังไม่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนในการเลือกรับประทานอาหารที่เสี่ยงต่อฟันผุ

3. การจัดบริการส่งเสริมทัศนสุขภาพ พบว่า ทั้งโรงเรียนดีเด่นทัศนสุขภาพ และโรงเรียนทั่วไป มีการปฏิบัติอยู่ในโรงเรียน ซึ่ง สอดคล้องกับกฎบัตรออกดาดาว่าเรื่อง การปรับระบบบริการสาธารณสุข (re-orientating health service) ซึ่งการจัดบริการส่งเสริมทัศนสุขภาพ ประกอบด้วย การให้การป้องกัน รักษาทางทันตกรรม และการส่งต่อเพื่อรับการรักษาทางทันตกรรม พบว่า โรงเรียนมีการจัดให้มีการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ทุกวัน โรงเรียนมีการตรวจสถานะทัศนสุขภาพของนักเรียนโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โรงเรียนมีการจัดระบบการให้บริการส่งเสริมและรักษาทางทันตกรรมแก่นักเรียน สิ่งที่ควรมีการพัฒนา คือ ผู้นำนักเรียนควรช่วยครูในการตรวจสถานะทัศนสุขภาพของนักเรียน โรงเรียนทำใบส่งตัวให้นักเรียนไปรับการรักษาทางทันตกรรม โดยมีระบบส่งตัวไปรักษาทางทันตกรรมที่โรงพยาบาล โรงเรียนมีการติดต่อสถานพยาบาลและขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการนำตัวนักเรียนไปรักษาทางด้านทันตกรรม ซึ่งการจัดบริการส่งเสริมทัศนสุขภาพของนักเรียน พบว่ามีปัญหาน้อย

ที่สุดในทุกองค์ประกอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ริชาร์ด จี วัตต์ (Richard G.Watt 2005) ที่สนับสนุนให้มีการส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนในโรงเรียนวิธีการต่างกัน (Oral health interventions) เช่น การให้น้ำดื่มผสมฟลูออไรด์ (Water Fluoridation) การให้ฟลูออไรด์ชนิด อมชนิดทา และผสมยาสีฟัน (Topical Fluorides) การทำเคลือบหลุมร่องฟัน (Fissure sealants) สำหรับในประเทศไทย กลยุทธ์ที่ใช้ในการป้องกันฟันผุสำหรับเด็กวัยประถมศึกษา คือ การแปรงฟันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ หลังอาหารกลางวัน และการทำเคลือบหลุมร่องฟัน ปัญหาทันตสุขภาพยังพบได้ในเด็กวัยประถมศึกษา อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนมีการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันแต่ไม่มีการควบคุมโดยครูประจำชั้น ขาดงบประมาณในการให้บริการป้องกันฟันผุโดยการทำเคลือบหลุมร่องฟัน ทันตบุคลากรที่ภาระงานมากทำให้ไม่สามารถให้การรักษาทันตกรรมแก่นักเรียนได้อย่างทั่วถึง

4. การให้ความรู้ทันตสุขภาพแก่นักเรียน พบว่า ทั้งโรงเรียนดีเด่นทันตสุขภาพและโรงเรียนทั่วไปมีการปฏิบัติอยู่ในโรงเรียน โดย เห็นว่ามีความสำคัญที่จะพัฒนาความรู้ และการปฏิบัติตนเกี่ยวกับทันตสุขภาพของนักเรียนที่ถูกต้องวิธี ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอนทันตสุขภาพในชั้นเรียน และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้ส่งเสริมทันตสุขภาพ สอดคล้องกับกลยุทธ์เรื่อง การพัฒนาทักษะส่วนบุคคล (Developing personal skills) ดังนั้นโรงเรียนควรมีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้ความรู้เกี่ยวกับสาเหตุโรคฟันผุ และการป้องกันฟันผุด้วยการเลือกรับประทานอาหารและการแปรงฟัน อาจใช้วิธีการบรรยาย ภาพพลิก การฉายวีดีโอเทป การอภิปรายกลุ่ม มีการสาธิตการซ่อมแผ่นคราบจุลินทรีย์ การสาธิตและฝึกการแปรงฟัน มีการใช้กลุ่มตัวอย่างมาเล่าประสบการณ์จริง การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นบทบาท มีการบูรณาการแต่ละสาระการเรียนรู้เข้าด้วยกัน มีการใช้รูปแบบโครงการการวิจัย มีการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการให้ความรู้ทันตสุขภาพ มีการจัดนิทรรศการ ป้ายนิเทศส่งเสริมความรู้ทันตสุขภาพ มีการแจกแผ่นพับให้ความรู้ส่งเสริมทันตสุขภาพ มีการจัดประกวดฟันสวยของนักเรียน มีการจัดเสียงตามสาย พุดหน้าเสาธงให้ความรู้ส่งเสริมทันตสุขภาพ และผู้นำนักเรียนให้ความรู้เพื่อนนักเรียนและรุ่นน้อง การให้ความรู้ด้านส่งเสริมทันตสุขภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความสำเร็จ สอดคล้องกับ สเตลลา เค แอล วาน และคณะ (Stella Y.L. Kwan และคณะ 2005) เสนอว่า การให้ความรู้ทันตสุขภาพแก่นักเรียนในโรงเรียนสามารถบูรณาการกับสาระวิชาในหลักสูตรได้ เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ สอนเรื่องร่างกาย ปาก ฟัน สุขภาพช่องปาก (Oral hygiene) โภชนาการ เชื้อจุลินทรีย์ในช่องปาก ฟลูออไรด์ วิชา สังคมศาสตร์ เช่น เชื้อชาติ วัฒนธรรม การดูแลสุขภาพ ระบบดูแลสุขภาพ วิชาคณิตศาสตร์ เช่น การนับจำนวนฟัน ตารางการเจริญเติบโตของร่างกายที่สอดคล้องกับการขึ้นของฟัน วิชาภาษา การเขียนเรื่องราว

บทความเกี่ยวกับเรื่องฟัน วิชาดนตรี เช่น การแสดงบทบาทสมมุติ (Role Playing) การร้องเพลงเกี่ยวกับทันตสุขภาพ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอ แชนแมนและคณะ (A.Chapman และคณะ 2006) ที่เสนอให้สอนเรื่องทันตสุขภาพแบบบูรณาการในหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติ (National Curriculum) จะทำให้เด็กมีความรู้ทันตสุขภาพที่เพิ่มขึ้น การให้ความรู้ด้านส่งเสริมทันตสุขภาพแก่บ้าน ชุมชน โรงเรียน อาจทำได้โดยให้นักเรียนและครอบครัวมีความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนักเห็นความสำคัญของการแปรงฟันหลังอาหาร เลือกซื้อบริโภคอาหารที่มีประโยชน์ และหลีกเลี่ยงการรับประทานอาหารที่ก่อให้เกิดโรคฟันผุ

5. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน ชุมชน โรงเรียน พบว่า ทั้งในโรงเรียนดีเด่น ทันตสุขภาพและ โรงเรียนทั่วไปมีการปฏิบัติอยู่ในระดับโรงเรียน โดยเห็นว่ามีผลสำคัญซึ่งประกอบด้วย การให้ความรู้ด้านส่งเสริมทันตสุขภาพแก่บ้าน ชุมชน โรงเรียน โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาให้ความรู้ฝึกอบรมแก่ครู ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้นำนักเรียน ชุมชนรอบโรงเรียน ผู้บริหารควรจัดทัศนศึกษาดูงานด้านส่งเสริมทันตสุขภาพของหน่วยงานต่าง ๆ สอดคล้องกับกฎบัตรออตตาวาเรื่อง การเพิ่มความสามารถของชุมชน (Strengthening community action) และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุซูลิน เนียนดินดิ (Ursuline Nyandindi และคณะ 1995) ที่พบว่า ควรมีการให้ความรู้ทันตสุขภาพแก่ครูในโรงเรียนประถมศึกษาด้วย เพราะจะทำให้ครูและนักเรียน มีความรู้ทันตสุขภาพเพิ่มขึ้น เด็กมีการบริโภคอาหารที่มีน้ำตาลสูงน้อยลง มีจำนวนครั้งในการแปรงฟันเพิ่มขึ้น มีสุขภาพช่องปากที่ดีกว่า โรงเรียนควรมีการเผยแพร่กิจกรรมงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนในรูปข่าวสาร วารสารโรงเรียน แก่ผู้ปกครองและชุมชน มีการจัดนิทรรศการประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน และ สอบถามความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ครู และผู้ปกครอง และมีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาการบริหารงานในอนาคต ซึ่ง สอดคล้องกับองค์การอนามัยโลก (WHO 2003) ที่กล่าวถึงความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองมีความสำคัญ เนื่องจาก ผู้ปกครองเป็นต้นแบบพฤติกรรมของเด็ก (Role Model) ซึ่งการให้ความรู้ทางทันตสุขภาพที่ได้ผลที่สุด คือ การให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง และนักเรียนไปพร้อมๆ กันเมื่ออยู่ที่โรงเรียน ดังนั้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ และ สอดคล้องกับองค์การอนามัยโลก (2005) เสนอว่า ผู้ปกครองควรเสริมแรง (reinforce) เรื่องทันตสุขภาพแก่เด็กที่บ้าน ตามโครงการที่โรงเรียนเป็นผู้ริเริ่ม ผู้ปกครองและชุมชน ควรมีส่วนร่วมในการวางแผน และตัดสินใจ มีการทำงานเป็นทีม เช่น ทีมส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน (School health team) และ คณะกรรมการชุมชน (Community advisory committees) การสร้างความร่วมมือเป็นภาคีเครือข่ายกับผู้ปกครองกับชุมชนอาจทำได้ โดยให้นักเรียนและครอบครัวมีความรู้ ความเข้าใจมีความตระหนักในการรักษาสุขภาพช่องปาก

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณณี ตรีกุล (Supunne Thrakul 2007) สนับสนุนให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินด้านสุขภาพของเด็ก เพราะความร่วมมือของผู้ปกครองมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จในการให้บริหารสุขภาพในโรงเรียน ผู้ปกครองควรทำงานร่วมกันเป็นทีม กับพยาบาล เด็กนักเรียน ครู จากผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนทั่วไปมีการปฏิบัติด้านการให้ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านชุมชน โรงเรียนระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะว่าไม่มีการให้ความรู้แก่บ้านชุมชน โรงเรียนเรื่องทันตสุขภาพ ไม่มีการจัดนิทรรศการส่งเสริมทันตสุขภาพและไม่มีการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับงานประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมทันตสุขภาพ

6. เมื่อเปรียบเทียบการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนในภาพรวมและรายด้านระหว่างโรงเรียนดีเด่นทันตสุขภาพกับโรงเรียนทั่วไป พบว่า การบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนดีเด่นทันตสุขภาพมีนโยบายการดำเนินงานชัดเจน มีการวางแผนร่วมกันระหว่างผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และมีครูอนามัยโดยตรงในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมทันตสุขภาพมากกว่าโรงเรียนทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการบริหารจัดการ

1. โรงเรียนทั่วไป ควรกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ วิธีดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนให้นักเรียนเป็นเด็กไทยฟันดีตามโครงการเด็กไทยทำดี เป็นต้น นอกจากนี้ โรงเรียนควรจัดสรรทรัพยากร โดยเฉพาะด้านงบประมาณสำหรับจัดสรรอุปกรณ์ในการแปรงฟัน สถานที่สำหรับการแปรงฟันให้เพียงพอแก่นักเรียน รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครูอนามัย ครูประจำชั้น และผู้นำนักเรียนมีการกระตุ้นการดำเนินการส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ และมีการจัดทำสารสนเทศด้านทันตสุขภาพอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2. โรงเรียนทั่วไปควรส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการวางแผนงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน และมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร เพื่อสนับสนุนด้านอุปกรณ์และงบประมาณในการดำเนินการส่งเสริมทันตสุขภาพ เช่น การของบประมาณในการจัดหา

อุปกรณ์ในการแปร่งฟัน งบประมาณในการสร้างสถานที่สำหรับการแปร่งฟัน งบประมาณสำหรับจัดส่งนักเรียนเพื่อไปปรับการรักษาทางทันตกรรมโดยการเขียน โครงการเสนอต่อองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หรือ การทอดผ้าป่า เพื่อหางบประมาณสำหรับการดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพ

3. กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงสาธารณสุข ควรสนับสนุนการจัดประกวดกิจกรรมส่งเสริมทันตสุขภาพต่อไป เนื่องจากโรงเรียนดีเด่นมีการบริหารจัดการที่ดีกว่าโรงเรียนทั่วไปในทุกองค์ประกอบและรายด้าน เพื่อกระตุ้นให้โรงเรียนดีเด่นทันตสุขภาพและโรงเรียนทั่วไปมีการบริหารจัดการงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ดีขึ้น และต่อเนื่องตลอดไป

ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ

1. โรงเรียนทั่วไป ควรมีข้อมูลพื้นฐานมาประกอบใช้ในการจัดทำแผน การดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน เช่น ข้อมูลการใช้จ่ายงบประมาณ ข้อมูลรายการวัสดุอุปกรณ์โรงเรียน และข้อมูลสภาวะทันตสุขภาพของนักเรียน รวมทั้งสถานศึกษาควรทราบข้อมูลสภาวะทันตสุขภาพของนักเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนในการส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียน

2. โรงเรียนทั่วไป ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมทันตสุขภาพ ได้แก่ การจัดสถานที่สำหรับการแปร่งฟันให้เพียงพอและถูกสุขลักษณะ มีการจัดหาอุปกรณ์เก็บน้ำสำรองเวลาน้ำไม่ไหล มีความสะอาดบริเวณอาหารในโรงเรียน โดยรณรงค์ห้ามจำหน่าย ทอฟฟี่ ขนมถุง ขนมกรุบกรอบ นมเปรี้ยว นมปรุงแต่ง และขอความร่วมมือจากร้านค้านอกโรงเรียนจัดหาขนมที่เป็นประโยชน์ไว้จำหน่าย สำหรับครูและผู้ปกครองควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการไม่เลือกรับประทานอาหารเหล่านี้ที่เสี่ยงต่อฟันผุ นอกจากนั้น โรงเรียนควรมีการเลือกผู้นำนักเรียนที่มีความชอบ และความสนใจในการส่งเสริมทันตสุขภาพ เพื่อสร้างเครือข่ายในการให้ความรู้ คอยตักเตือนนักเรียนในการเลือกรับประทานอาหารและกระตุ้นการแปร่งฟันหลังอาหารกลางวันอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ

3. โรงเรียนทั่วไป ควรมีการจัดบริการส่งเสริมทันตสุขภาพ โดยการป้องกัน รักษา ด้านทันตกรรม ได้แก่ การจัดให้มีการแปร่งฟันหลังอาหารกลางวันด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์ โรงเรียนมีการตรวจสภาวะทันตสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยครูและผู้นำนักเรียน มีการส่งต่อนักเรียนไปทำการรักษาและป้องกันฟันผุโดยการเคลือบหลุมร่องฟัน

4. โรงเรียนทั่วไป ควรจัดทำสื่อที่ใช้ในการให้ความรู้ทันตสุขภาพด้วยตนเอง เช่น วีดีโอ หนังสือ เอกสาร โปสเตอร์ แผ่นภาพ มีการแสดงบทบาทสมมติ การเล่นนิทาน การจัดเสียงตามสาย การพูดหน้าเสาธงเรื่องความรู้ทันตสุขภาพ

5. โรงเรียนทั่วไปควรมีการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้มากขึ้น โดยการจัด เผยแพร่ กิจกรรมการส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบข่าวสาร วารสารของโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน โรงเรียนและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขร่วมกัน การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านทันตสุขภาพแก่ผู้ปกครอง และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อให้เห็นความสำคัญงานด้านทันตสุขภาพของนักเรียน มากขึ้นนิทรรศการทางด้านทันตสุขภาพ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการนำรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปทดลองใช้กับโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เปรียบเทียบก่อนใช้และหลังใช้รูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของรูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระหว่าง โรงเรียนที่ใช้และไม่ได้ใช้รูปแบบการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้น

3. ศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานส่งเสริมทันตสุขภาพของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน